

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru no: 51902/08

Fatma YÜKSEL v. Türkiye

9 Nisan 2013 tarihinde,

Başkan

Guido Raimondi,

Yargıçlar

Danute Jociene,

Peer Lorenzen,

Andras Sajo,

Işıl Karakaş,

Nebojsa Vucinic,

Helen Keller,

ve *Daire Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Dairesi), 8 Ekim 2008 tarihli başvuru ile davalı Hükümet tarafından sunulan görüşler ve başvuran tarafın bu görüşlere verdiği cevaplar dikkate alınarak yapılan müzakere sonrasında aşağıdaki kararı vermiştir:

OLAY VE OLGULAR

1. Başvuran, Fatma Yüksel 1953 doğumlu bir Türk vatandaşı olup Adana'da ikamet etmektedir. Başvuran, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde, Adana'da görev yapan avukat H. Gürcan tarafından temsil edilmiştir. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

A. Volkan Yüksel'in ölümü ve ceza soruşturması

2. Başvuranın oğlu, Volkan Yüksel ("Volkan"), 2 Ağustos 2001 tarihinde İzmir - Gaziemir Eğitim Merkez Komutanlığı'na kendi isteğiyle katılmıştır.

3. Volkan, 9 Ağustos 2001 tarihinde, askerlik eğitimine başlamadan önce rutin sağlık muayenesine tabi tutulmuştur. Doktorlar, Volkan'ın askerliğe elverişli olduğu kanaatine varmışlardır.

4. Aynı gün, Volkan'a menenjit aşısı yapılmıştır.

5. Volkan, 10 Ağustos 2001 tarihinde saat 09:00'a doğru askeri eğitimine başlamıştır.

6. Yüzbaşı Y.D., kendisinden gülmeyi bırakmasını ve istenen egzersizleri doğru biçimde yapmasını talep etmiştir.

7. Bu uyarıya rağmen, Volkan arkadaşlarıyla birlikte gülmeye devam etmiştir.

8. Yüzbaşı Y.D., Volkan ve grup komutanının çömelme pozisyonunda atlama şeklinde olan “komando dansı” adıyla bilinen başka bir egzersiz yapmalarını istemiştir.

9. Yüzbaşı Y.D.’ye göre Volkan, egzersizi yapmakta yeterince başarılı olamamıştır.

10. Bunun üzerine, Yüzbaşı, yaklaşık 36 metre boyunca tüfeğiyle birlikte sürünmesini istemiştir.

11. Volkan, bu egzersizi güçlükle tamamladıktan sonra bölüğe katılmıştır. Kendisini iyi hissetmediğini ifade etmiş ve istifra etmiştir. Grup komutanı Volkan’ın bir ağacın gölgesinde dinlenmesine izin vermiştir.

12. Öğle yemeği sırasında, Volkan arkadaşlarına kendisini çok kötü hissettiğini ve herhangi bir şey yemek istemediğini söylemiştir.

13. Öğle yemeğinden sonra, kendisini daha da kötü hissetmiştir. Askerlerden biri, Volkan’ın tek başına ayakta durmakta zorlandığını ve halüsinasyon gördüğünü fark etmiştir.

14. Asteğmen Volkan’ın vücut sıcaklığını ölçmüştür: Ölçüme göre vücut sıcaklığı, 41.50° C’dir.

15. Ambulans hızla olay yerine gelmiştir.

16. Volkan, öncelikle Mevki Askeri Hastanesi’ne saat 14.50’de kabul edilmiştir. Doktorlar, Volkan’ın hayati tehlikesinin bulunduğunu tespit etmişlerdir. Ardından Volkan, ambulans ile Ege Üniversitesi Hastanesi acil servisine götürülmüştür.

17. Volkan, saat 15.40’a doğru, şuru kapalı halde hastanenin acil servisine ulaştırılmıştır. Burada hastanın tansiyonunun düşük olduğu, taşikardi meydana geldiği, vücut sıcaklığının çok yüksek olduğu (42°C) ve ayrıca göz bebeklerinde ışığa karşı refleks kaybının bulunduğu tespit edilmiştir.

18. Doktorlar, hastayı entübe etmişlerdir. Aynı zamanda, hastada septisemi, dissemine intravasküler koagülasyon sendromu ile trombotik trombositopenik purpura (PTT) gelişmiş olabileceği kanısına varmışlardır.

19. Doktorlarca uygulanan acil tıbbi tedaviye rağmen, Volkan aynı gün saat 22.30’a doğru hayatını kaybetmiştir.

20. Bunun üzerine, derhal ceza soruşturması açılmıştır.

21. Askeri savcı olay yerine gelmiştir.

22. Tanıkların ifadeleri alınmıştır. Askerler ve askeri yetkililer, özellikle Volkan’ın sağlık durumunun eğitim sırasında aniden kötüleştiğini ifade etmişlerdir.

23. Klasik otopsi işlemi yapılmıştır. Ancak ölüm nedeni kesin olarak belirlenememiştir.

24. Adli Tıp Kurumu İhtisas Dairesi, raporunda ölümün sadece enfeksiyondan kaynaklanabileceğinin kabul edilebileceği kanısına varmıştır. Aşının bileşiminin incelendiğini

ve herhangi bir anomaliye rastlanmadığını belirtmiştir. Aşı yapılan diğer askerlerin istenmeyen bir reaksiyon göstermediklerini gözlemlemiştir. Adli Tıp doktorlarına göre, Volkan'ın ölümüne muhtemelen dissemine intravasküler koagülasyon sendromu sebep olmuş ancak bu sendromun etyolojik nedenini tam olarak belirlemek mümkün olmamıştır.

25. Dava dosyası, Adli Tıp Kurumunun diğer bir İhtisas Dairesi'ne gönderilmiştir. Dosyada yer alan belgelerin incelenmesinin ardından, doktorlar oy birliğiyle Volkan'ın, sıcak çarpması ve akabinde meydana gelen medikal komplikasyonlar sonucu hayatını kaybettiği kanaatine varmışlardır.

26. 15 Ağustos 2001 - 10 Eylül 2001 tarihleri arasında, Yüzbaşı Y.D. ve kışla tabibi Ö.Ö. tutuklu kalmışlardır.

27. Askeri savcı, 6 Ocak 2003 tarihli iddianame ile söz konusu kişilerin mahkûmiyetlerini talep etmiştir. Savcı, 10 Ağustos 2001 tarihinde İzmir'de havanın bilhassa sıcak olmasına rağmen (37° C), Yüzbaşı Y.D. tarafından, Volkan'ın ek olarak başka egzersizler yapması istenerek cezalandırılmasından şikâyet etmektedir. Savcının mütalaasına göre, Doktor Ö.Ö., zorunlu sağlık muayenesi sırasında ve hastalığı boyunca Volkan'ın tıbbi sorumluluğunda görevini ihmal etmiştir.

28. Başvuran davaya müdahil olarak katılmıştır.

29. Mahkeme, söz konusu kişilerin muhtemel sorumluluğunu belirlemek amacıyla Adli Tıp Kurumu'ndan ek bilirkişi raporu talebinde bulunmuştur.

30. Adli Tıp Kurumu raporunda, öncelikle ölüm riskinin yaz sıcaklığında gösterilen yoğun çaba sonucu oluşabileceğini tespit etmiştir. Öte yandan, acil servis doktorlarının Volkan'ın hayatını kurtarmak için müdahale ettikleri sırada herhangi bir hata/kusur işlemedikleri kanaatine varmıştır.

31. Güzelyalı-İzmir Askeri Mahkemesi, savcılık tarafından atfedilen olay ve olgular nedeniyle sanıklar hakkında hapis cezalarına hükmetmiş ve bu cezalar para cezalarına çevrilerek ertelenmiştir.

32. Askeri Yargıtay, 29 Mayıs 2007 tarihinde, Doktor Ö.Ö.'nün mahkûmiyetine ilişkin ilk derece mahkemesi kararını onamıştır. Yüzbaşı Y.D.'nin mahkûmiyetine ilişkin kararı ise bozmuştur.

33. Güzelyalı-İzmir Askeri Mahkemesi, bozma kararı üzerine, Y.D.'nin askerlik kanununa uygun şekilde hareket ettiği ve askerlik eğitimi sırasında Volkan'ın ek olarak başka egzersizler yapmasına karar vererek herhangi bir suç işlemeye gerekçesiyle serbest bırakılmasına karar vermiştir. Hâkimler, özellikle Volkan'dan yapılması istenen egzersizin özel bir güçlüğü bulunmadığı kanaatine varmışlardır.

34. Askeri Yargıtay, 22 Nisan 2008 tarihinde bu kararı tüm hükümleriyle onamıştır. Yargıtay, aynı zamanda bir askerin yaklaşık 35 metre boyunca sürünmesini talep etmenin aşağılayıcı bir muamele olarak görülemeyeceği ve askeri eğitimin Volkan'ın doğrudan ölüm sebebini oluşturmadığı kanısına varmıştır. Askerlik eğitiminin verildiği gün mevcut olan iklim koşulları konusunda, Yargıtay, ihtilaf konusu egzersizin saat 09.30 ile 10.00 arasında yapıldığını ve yoğun çabayı gerektirecek bir egzersiz olmadığını tespit etmiştir.

B. İdari Tazminat Davası

35. Ceza yargılamasına paralel olarak, başvuran, Volkan'ın babası (Celal Yüksel), erkek kardeşi (Okan Yüksel), ve kız kardeşi (Banu Yüksel); yakınlarının askerlik eğitimi sırasında hayatını kaybetmesi nedeniyle maruz kaldıklarını iddia ettikleri maddi ve manevi zararlar dolayısıyla 7 Şubat 2002 tarihli başvuruya Savunma Bakanlığı'ndan tazminat talep etmişlerdir.

36. Ancak Bakanlık herhangi bir cevap vermemiştir.

37. Yukarıda belirtilen kişiler, 24 Aralık 2002 tarihinde avukatları aracılığıyla Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'ne başvurarak Savunma Bakanlığı aleyhine tazminat davası açmışlardır.

38. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, 15 Haziran 2005 tarihli kararla davacıları haklı bulmuştur. Ayrıca, davalı idareyi aşağıdaki miktarları ilgililere ödemeye mahkûm etmiştir:

- Yasal gecikme faiz oranları ile birlikte, Fatma Yüksel'e maddi tazminat olarak 7 407 TRY (yaklaşık 4 475 Avro) ve Celal Yüksel'e 5 142 TRY (yaklaşık 3 105 Avro);

- Yasal gecikme faiz oranları ile birlikte, Fatma Yüksel ve Celal Yüksel'e müştereken manevi tazminat olarak 4 900 TRY (yaklaşık 2 960 Avro), ayrıca Okan Yüksel ile Banu Yüksel'e müştereken 2 600 TRY (yaklaşık 1 570 Avro);

39. Bu bağlamda, hâkimler Volkan'ın askeri eğitim sırasında sıcak çarpmasına uğraması sonucu hayatını kaybettiğini hatırlatmışlardır. İdarenin iki personelinin söz konusu olaya karıştıklarını gözlemlemişlerdir. Bu yetkililer arasında, bölük komutanı olan Yüzbaşı Y.D.'nin olayın meydana gelmesinden sorumlu olduğu; bölük tabibi olan Yüzbaşı Ö.Ö.'nün ise zorunlu sağlık muayenesi sırasında ihmalkâr davrandığı ve olaydan sonra Volkan'ın tıbbi sorumluluğunu üstlenmekte geciktiği iddia edilmiştir. Hâkimler, bu tespitlere dayanarak davanın kendine özgü koşullarında, personellerinin eğitiminde eksikliklerin bulunması nedeniyle idarenin sorumlu tutulması gerektiği kanaatine varmışlardır.

ŞİKÂyetLER

40. Başvuran, Sözleşme'nin 2, 3, 6 ve 13. maddelerine dayanarak, oğlunun ölümüne ilişkin koşullardan şikâyet etmektedir. Bu bağlamda yürütülen soruşturmanın yetersizliğinden, aynı zamanda bağımsız ve tarafsız olmamasından şikâyetçi olmaktadır.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

41. Başvuran, Volkan'ın yaşam hakkının askeri yetkililer tarafından korunmadığı kanısındadır. Ayrıca, ulusal yargılama çerçevesinde yürütülen soruşturmanın bağımsız ve tarafsız olmadığını; bu soruşturma neticesinde de sorumluların cezalandırılmadığını ileri sürmektedir.

42. Hükümet, bu iddiaları kabul etmemektedir.

43. Mahkeme, öncelikle davaya ilişkin olay ve olgular hakkında hukuki nitelendirme yetkisinin bulunması ve başvurular veya hükümetler tarafından yapılan nitelendirmeye bağlı olmaması nedeniyle (*Guerra ve diğerleri v. İtalya*, 19 Şubat 1998, § 44, *Karar ve Hükümlerin derlemesi* 1998-I), davanın kendine özgü koşullarında başvuran tarafından dile getirilen şikâyetlerin sadece Sözleşme'nin 2. maddesi açısından incelenmesinin uygun olacağı kanaatindedir (*Ömer Aydın v. Türkiye*, n° 34813/02, §§ 35-36, 25 Kasım 2008).

44. AİHM, ulusal yetkililerce ihlalin tespit edilmesi ve verilen karar ile bu ihlalin uygun ve yeterli biçimde giderilmesi halinde, ilgili tarafın Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında bundan böyle mağdur olduğunu ileri süremeyeceğini hatırlatmaktadır.

45. Mahkeme, bunun ardından, cezanın hafifletilmesi veya ulusal makamlarca başvuran lehine bir tedbir ya da kararın alınması doğrultusunda ihlalin alenen kabul edilmesi veya en azından yeterli ve uygun ölçüde giderilmesi neticesinde mağdur sıfatının kaybedileceğini hatırlatmaktadır (*Scordino v. İtalya (n° 1)* [BD], n° 36813/97, §§ 178 ve devamı, AİHM 2006-V).

46. Bu iki koşul yerine getirildiği takdirde, Sözleşme ile düzenlenen koruma mekanizmasının ikincil niteliği sayesinde mahkemenin inceleme yapması engellenecektir (*Eckle v. Almanya*, 15 Temmuz 1982, §§ 64-70, seri A n° 51, *Jensen v. Danimarka* (kabul edilebilirlik kararı), n° 48470/99, AİHM 2001-X, *Cataldo v. İtalya* (kabul edilebilirlik kararı), n° 45656/99, AİHM 2004-VI, *Caraher v. Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik kararı), n° 24520/94, AİHM 2000-XI, ve *Göktepe v. Türkiye* (kabul edilebilirlik kararı), n° 64731/01, 26 Nisan 2005).

47. Mağdur sıfatının kaybedilmesi, özellikle ihlali iddia edilen hakkın niteliği ve kararın gerekçesi (yukarıda anılan *Jensen* kararı) ile bu kararın ardından ilgili için zararlı sonuçların varlığını sürdürmesine bağlı olmaktadır (*Freimanis ve Lidums v. Letonya*, n° 73443/01 ve 74860/01, § 68, 9 Şubat 2006).

48. Bir başvuranın mağdur sıfatı, aynı zamanda, Mahkeme önünde şikâyet ettiği durum için ulusal düzeyde kendisine ödenmesine karar verilen tazminata da bağlı olabilmektedir.

49. Başvurana sunulan telafi imkânının uygun ve yeterli niteliği, bilhassa Sözleşmeyle ilgili söz konusu olan ihlalin türü dikkate alındığında, dava koşullarının tamamına bağlıdır (*Gafgen v. Almanya* [BD], n° 22978/05, § 116, AİHM 2010).

50. Sözleşme'nin 2. maddesi bağlamında, ölüm olayının kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelmesine ilişkin davalar ile ihmal sonucu ölüm olayının meydana gelmesiyle ilgili olan davalar arasında bir ayırım yapmak gerekmektedir.

51. AİHM, kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm vakalarına ilişkin davalar hakkında, Sözleşme'nin 2. maddesi gereğince Sözleşmeciler devletlerin, ölümcül saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte soruşturmalar yürütmekle yükümlü olduklarını yinelemektedir (*Tanrıkulu v. Türkiye* [BD], n° 23763/94, § 79, AİHM 1999-IV). Ancak, bu tür davalarda sadece tazminat ödenmesi, Sözleşme'nin 2. maddesi bağlamındaki ihlali gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli olmamaktadır. Esasen, devlet görevlilerince mağdurun ölümüne sebebiyet verecek şekilde kasten kötü muamele uygulandığı durumlarda, yetkililerin olaya ilişkin sorumluları kovuşturmaksızın ve cezalandırmaksızın sadece tazminat ödemekle sınırlı kalması halinde; bu görevliler bazı durumlarda cezalandırılmayarak fiilen kendi kontrollerine tabi kişilerin haklarını ihlal edebileceklerdir. Aynı zamanda işkence ile insanlık dışı veya aşağılayıcı muamelelerin yasal olarak yasaklanması da özel önemine rağmen bütün anlamını kaybedecektir (*Nikolova ve Velitchkova v. Bulgaristan*, n° 7888/03, § 55, 20 Aralık 2007, *Yaşa v. Türkiye*, 2 Eylül 1998, § 74, *Derleme* 1998-VI, *Kaya v. Türkiye*, 19 Şubat 1998, § 105, *Derleme* 1998-I, *Velikova v. Bulgaristan*, n° 41488/98, § 89, AİHM 2000-VI, *Salman v. Türkiye* [BD], n° 21986/93, § 83, AİHM 2000-VII, *Gül v. Türkiye*, n° 22676/93, § 57, 14 Aralık 2000, *Kelly ve diğerleri v. Birleşik Krallık*, n° 30054/96, § 105, 4 Mayıs 2001 ve *Avşar v. Türkiye* [BD], n° 25657/94, § 377, AİHM 2001-VII).

52. İhmalkârlık nedeniyle meydana gelen ölüm vakalarına ilişkin davalar hakkındaki yaklaşım farklıdır. Yaşam hakkının ve beden bütünlüğünün ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise, Sözleşme'nin 2. maddesinden ileri gelen, etkili bir yargısal sistem kurma şeklindeki pozitif yükümlülük, her olayda, ceza hukuku yollarının bulunmasını zorunlu

kılmamaktadır. Örneğin, sorumlulukların belirlenmesi ve gerektiğinde tazminat ödenmesi gibi uygun olan her türlü hukuki yaptırımın uygulanması amacıyla, söz konusu hukuki sistem ile ilgililere yalnızca hukuk mahkemelerine başvurma imkânı ya da bununla birlikte ceza mahkemelerine başvurma imkânı da sunulduğu takdirde, benzer yükümlülük yerine getirilebilmektedir. Bir başka ifadeyle, ölüm olayının kasten meydana gelmemesi durumunda, hukuki veya idari bir prosedür aracılığıyla tazminat ödenmesi, zararın uygun şekilde telafi edilmesini sağlayabilecektir.

53. AİHM, öncelikle mevcut olayda, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından idare personelinin görevlerini yerine getirmesinde ağır ihmallerinin bulunduğu açıkça kabul edildiğini ve bu ihmallerin başvuranın oğlunun ölümüne yol açtığını gözlemlemektedir. İdare, kendi personellerinin eğitiminde eksikliklerin bulunması nedeniyle bu ölümden sorumlu tutulmuştur (yukarıda belirtilen 39. paragraf).

54. Mahkeme, öte yandan, Askeri Yüksek İdare Mahkemesince Volkan'ın ailesine tazminatların ödendiğini saptamaktadır (yukarıda belirtilen 38. paragraf). Mahkeme, mevcut davanın kendine özgü koşulları kapsamında ödenen meblağın Sözleşme'nin 2. maddesi anlamında uygun ve yeterli bir tazmin oluşturduğunu değerlendirmektedir.

55. AİHM, yukarıda belirtilen hususları dikkate alarak, somut olayda yaşam hakkına verilen zararın uygun şekilde tazmin edildiği ve başvuranın Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlali ve 34. maddesi anlamında bundan böyle "mağdur" olduğunu ileri süremeyeceği kanaatine varmıştır.

AİHM, bu gerekçelerle, oy birliğiyle,

Başvurunun kabul edilemez olduğuna *karar vermiştir*.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Guido Raimondi
Başkan